

Z UDELEŽBO SLOVENSKEGA GLEDALIŠČA IZ TRSTA

Kulturni praznik naših ljudi ob dnevu izseljenca v Čedadu

Govori domačih župnikov, predsednika kulturnega društva «Ivan Trinko», predstavnika naših izseljencev v Švici in čedadskega župana - Uspešen nastop mešanega pevskega zbora «Rečanj» iz Les in naših mladih recitatorjev - Peticija oblastem za odpravo rakove rane izseljevanja



Velika dvorana mestnega gledališča «Ristori» v Čedadu je bila letos premajhna, da bi lahko sprejela vse udeležence tradicionalne proslave dneva migranta, ki je bila letos že sedmič. Verjetno kakih tisoč naših izseljencev in njihovih družin ter rojakov je napolnilo dvorano do zadnjega kotička in ljudje so še stali med vrstami ter zadaj pri vhodu, samo zato, da bi se lahko udeležili te množične manifestacije beneških Slovencev.

Prve vrste v dvorani, tik pred odrom, so zasedli predstavniki oblasti, poslanci, politični predstavniki, župani in sindikalisti ter številni beneškoslovenski duhovniki. Med visokimi gosti so bili čedadski župan senator Guglielmo Pelizzo, poslanca Albin Škerk in Mario Lizzero, deželni svetovalci dr. Drago Štoka, Dušan Lovriha in Arnaldo Baracetti, jugoslovanski konzul Drago Žvab, predsednik in tajnik SKGZ Boris Race in dr. Dario Cupin, tajnik videmske delavske zbornice CGIL Querino Franz, pokrajinski odbornik v Vidmu naš rojak Romano Speccogna, občinski svetovalec v občini Br-

do dr. Viljem Černo, več županov iz Beneške Slovenije in predsednik turističnega konzorcija za Nadiške doline Aldo Gus. Med domačimi ljudmi pa so bili č. g. Lavrenčič, kaplan Rino Markič, č. g. Gujon č. g. Valentin Birtič, č. g. Fortunat Blasutič in drugi.

Prireditev ob dnevu emigranta je začel s krajšim nagovorom č. g. Emil Cenčič,

ki je po pozdravu prisotnih dejal:

«Zbrali smo se na praznik svetih treh kraljev kljub ledu in slabemu vremenu, zaradi česar so nekatere gorske ceste težko pevozne. Vsi čutimo, kako nam rana izseljevanja pije kri in odnaša življenjski sok. Dokler se bo to dogajalo v Beneški Sloveniji, ostane naša dolžnost delati za rešitev tega vprašanja. Že 25 let nas prepričujejo, da je bila industrializacija našega področja nemogoča zaradi bližnje meje. Sedaj pa so ustanovili poseben medobčinski konzorcij za industrijsko cono in trdijo, da industrializacija težavno napreduje, ker da primanjkuje ljudi. Mi se s tem ne strinjamo in prosimo naše župane, naj se ne pustijo pre-

mamiti, da bi Benečija, kjer živi skromno in delovno slovensko ljudstvo, postala puščava. Obenem pa menimo, da se morajo uresničiti pri nas določila republiške ustave in drugega vatikanskega koncila, da se zajamčijo pravice, ki nam pripadajo».

Nagovor župnika Cenčiča je sprejel navdušen aplavz, nakar so prebrali pismo, ki ga je poslal predsednik Društva slovenskih izseljencev iz Beneške Slovenije Marko Petrič, v katerem se opravičuje, da ni mogel priti osebno v Čedad zaradi delovnih obveznosti. Marko Petrič je nadalje v pismu omenil delo slovenskih izseljencev v tujini, zborovanja v vaseh Beneške Slovenije in enotne demonstracije

Pogled na množico, ki se je zbrala ob dnevu izseljenca v gledališču «A. Ristori» v Čedadu. V prvih vrstah sedijo oblasti, med njimi čedadski župan senator Pelizzo, poslanca Albin Škerk in Mario Lizzero, deželni svetovalci dr. Drago Štoka, Dušan Lovriha in Arnaldo Baracetti, konzul SFR Jugoslavije v Trstu Drago Žvab, predsednik SKGZ Boris Race občinski odbornik Trsta dr. Rafko Dolhar, pokrajinski odbornik Vidma Romano Speccogna, šempetarski župan prof. Ciril Jussa in drugi župani in občinski svetovalci Beneške Slovenije ter domači župniki



Sestanek komunalnih upravnikov za socialno ekonomsko področje

Kot smo pisali v zadnji številki Matajurja, je bila dežela Furlanija - Julijska krajina razdeljena na osem socialno ekonomskih področij. Pred nedavnim so se sestali v Krminu upravniki šestega področja, kamor spada večina teritorija, kjer živijo naši ljudje. Sestanka so se udeležili zastopniki 14 komunov, medtem ko so ostali poslali svoje delegate ali pristopno izjavnico.

Krminski župan je jedrnatopisal namen te razdelitve, čeprav se nam zdi ta razdelitev za nas krivična, in namen, kakor tudi naloge za zadevnih odborov in je predlagal, naj se področje razdeli še v dva okraja.

Razvila se je živahna diskusija, v katero so posegli župani in prisotni zastopniki, med temi tudi župan iz Šempetra, Sovodenj in Podbonesca.

VAŽNA ŠTUDIJA O JULIJSKIH PREDALPAH

Za ekonomski dvig tudi naših zaostalih vasi in zaselkov - Dobra volja deželnih organov in konkretni ukrepi nas lahko rešijo propasti, ki nam grozi in olajšajo naše gorje

Predsednik Furlanske ustanove za hribovsko gospodarstvo (Ente friulano di economia montana) dr. Claudio Beorchia je uradno predložil predsedniku dežele dr. Alfredu Berzantiju in deželnim odbornikom tri zajetne knjige, v katerih so proučeni načrti za razvoj Julijskih Predalp, ki jih je pripravil arhitekt Luciano Di Sopra. Te študije imajo v prvi vrsti namen odkriti vse pomanjkljivosti in izvor teh in kaj bi bilo potrebno ukreniti, da bi se prebivalstvo tega področja rešilo iz tega težkega ekonomskega stanja.

Ugotovljeno je bilo, da bi

bilo predvsem potrebno zaščititi tla, gozdove, urediti vodovje, in rešiti vse tiste probleme, ki zadevajo zaščito narave, zaščito pokrajin, ojačenje infrastruktur, ekonomskega razvoja itd.

Prva knjiga te važne študije arhitekta Di Sopra, ki obsega več kot 400 strani, prinaša konkretne podatke, načrte, topografske karte, fotografije in natanko analizira dejansko stanje kompresorija Julijskih Predalp in obenem podaja tudi njegovo točno geografsko sliko. Upoštevan teritorij, ki zajema čedadsko področje z Nadiškimi dolinami, tarčentsko in huminsko oko-

lico, je opisano realno, še prav posebno pa življenjski pogoji tega prebivalstva.

Druga knjiga vsebuje predloge, nasvete in konkretne intervencije raznih sektorjev, ki bi naj priskočili na pomoč. Zelo dobro je prikazan problem emigracije in njene posledice ter so predvidene dobre perspektive za ozdravitev te rakove rane za katero hirajo naše uboge vasi. Treba je voditi točno evidenco, pravi arhitekt Di Sopra, kje so naši ljudje po svetu in zakaj so odšli, ustvariti jim je potrebno na domačih tleh delovna mesta z industrializacijo v nekaterih najprimernejših področjih. Pri tem naj

bi se upoštevala tudi industrializacija okolice Vidma, ki naglo napreduje in kjer bi se lahko zaposlilo v najrazličnejših sektorjih še več delovne sile, moške in ženske, iz hribovskih vasi. Med deželno in komuni naj se ustvarijo še tesnejše vezi in za to naj se izdelajo posebni ojačitveni načrti. Furlanska ustanova za hribovsko gospodarstvo, ki je že marsikaj ukrenila na tem teritoriju in ki posreduje, da se sestajajo vsi zainteresirani župani, bi se lahko še bolj ojačila in delovala še bolj v prid ekonomsko zaostalega prebivalstva Furlanije - Julijske krajine.

Dan izseljenca

Vsak začetek je težak in to staro resnico nam najbolj potrjuje prav razvoj praznika dneva emigranta, s katerim smo začeli v Čedadu pred sedmimi leti na dan treh kraljev. Če smo se prvič, pa tudi drugič in tretjič zbirali v skromnih prostorih prosvetnega društva «Ivan Trinko» vsako leto na ta dan v majhnem številu, vsi plahi in zaskrbljeni, potem je bilo iz leta v leto bolje in dan emigranta je vedno bolj pridobival na svoji teži in pomembnosti.

Ko se danes oziramo na prehojeno pot, lahko rečemo, da vsa naša prizadevanja in hotenja iz pred sedmih let niso bila zastonj. Iz plahih in nerodnih organizatorjev tega našega praznika smo danes postali organizatorji, za katere postaja celo največja dvorana v Čedadu že skoraj premajhna. Še več. Iz skromnega kulturnega, v bistvu bolj družabnega značaja tega praznika, je dan emigranta postal danes naša politična in kulturna manifestacija prvega reda, zlasti za beneškoslovensko področje. Tega so se začele zavedati tudi naše oblasti in politične stranke, ki vedno bolj spoznavajo, da postajamo beneški Slovenci s takšnim praznikom vedno bolj organizirani, zavedni in ponosni in prav letošnja manifestacija ob dnevu emigranta, ki je v dvorano Ristori v Čedadu privabila skoraj tisoč naših ljudi samo priča, da smo beneški Slovenci postali tista organizirana sila, ki vedno več pomeni tudi v političnem in gospodarskem prostoru videmske pokrajine, zlasti pa Beneške Slovenije.

S ponosom se torej lahko oziramo na prehojeno pot in pri tem nas obdaja prijetna zavest, da ta naš organizirani praznik postaja vedno pomembnejši kulturnopolitični činitelj tako pri porajanju in dviganju naše nacionalne zavesti kot tudi pri uveljavljanju naših ekonomskih, socialnih, kulturnih in nacionalnih pravic.

Ko ob tej priložnosti znova pozdravljamo v naši sredi vse emigrante iz Beneške Slovenije, ki so se za božične praznike vrnili za kratek čas domov, si želimo, da bi bil prihodnji dan emigranta še večja manifestacija naše enotne volje, narodne zavesti in uveljavitve naše manjšine v videmski pokrajini, ki tako vztrajno terja svoje najosnovnejše pravice. In tudi dan emigranta je ena izmed uspešnih, manifestativnih oblik tega našega hotenja. To pa vsekakor ni malo.

Kulturni praznik naših ljudi ob dnevu izseljenca v Čedadu



Člani Slovenskega gledališča iz Trsta na koncu komedije «Moč uniforme»



Številni beneški Slovenci podpisujejo peticijo naslovljeno oblastem



Zenski pevski zbor «Rečanj» iz Les pod vodstvom g. Rina Markiča



Po predstavi v gledališču so se številni izseljenci zbrali v prostorih K.D. «I. Trinko»

(s prve strani)

s furlanskimi emigranti po videmskih ulicah, ko je po mestnih ulicah šla množica s slovenskimi in italijanskimi napismi in je odmevala zahteva, naj se rešijo narodnostni in gospodarski problemi Beneške Slovenije.

Predsednik kulturnega društva «Ivan Trinko» Izidor Predan je prav tako govoril o problemih izseljenstva, zaostalosti Beneške Slovenije, vendar pa je poudaril, da se razmere zdaj spreminjajo. Pnjegovih besedah so postali emigranti protagonisti boja za prepoved beneškoslovenskih dolin. Omenil je nepopolen deželni zakon o pomoči izseljencem, potem pa poudaril, da se je nekaj izseljencev že vrnilo v domače kraje, kjer sicer delajo za polovično plačo in se morajo voziti daleč na delo, vendar vztrajajo samo zato, ker so navezani na svoje družine in domače kraje. Ob koncu je Predan poudaril, da obstoja rešitev za naše kraje in sicer, da je treba zgraditi tovarne v dolinah in da se to lahko uresniči, če bodo oblasti pokazale dovolj politične volje.

Zadnji je zaprosil za besedo čedadski župan in senator Guglielmo Pelizzo. Najprej se je zahvalil za povabilo in se nato v daljšem govoru dotaknil ne brez romantičnih pripodob problema emigracije iz Furlanije. Izseljence je pri-merjal z lastovkami, ki odhajajo v tople kraje, a se spomladi vračajo in izrekej željo, da bi ta pomlad prišla čim prej. Omenil je pobudo za industrijsko cono med Čedadom in Moimacom in ustanovitev ustreznega konzorcija za nujne infrastrukture in upravljanja cone, v kateri je tudi sedem občin iz Nadiških dolin.

Pelizzo je zaključil svoj nagovor z besedami, da družni «dramatičnost izseljevanja duše furlanskega ljudstva z našim prebivalstvom slovenskega jezika, ker je to ista tragedija, a je upanje, da bodo nekega dne zazvonili domači

zvonovi, ko se bodo vračali v svoje rojstne kraje. Z izvajanjem senatorja Pelizzo je bil nagovorni del prireditve končan in začel se je drugi del, kulturni spored.

Prvi del kulturnega sporeda so izpolnili domačini. Najprej je pevski zbor «Rečanj» iz Ljes pod vodstvom A. Klodiča v moški sestavi zapel veselo pesem «Le pijmo ga!». Sledila je recitacija malega Vladimirja Predana «Domovina». Nato je v ženski sestavi pevski zbor «Rečanj», ki ga je nadalje vodil kaplan Rino Markič, zapel prirejeno prekmursko narodno «Vsi so pušili bejli», nakar je Anamarija Vižintin recitala Kosovelovo pesem «Čujem z oba-



Izidor Predan

Lavrenčič, ki je v italijanščini in domačini narečju obnovil vsebino veseloigre Jake Štoke «Moč uniforme», ki jo je uprizorilo Slovensko gledališče iz Trsta. Prisotni so vneto sledili dogajanju na odru in kdaj pa kdaj z gromkim smehom prekinjali gledališko tišino.

Tako je potekla proslava dneva emigranta v Čedadu zares veličastno in množično, pokazala je domače kulturne dosežke, s prihodom Slovenskega gledališča iz Trsta in uprizoritvijo «Moči uniforme» pa je med udeležence proslave prišla še čista, odrska slovenska beseda, ki je zago tovo dala proslavi v Čedadu še svoj zven in posebno lepoto.



Č. g. Emil Cenčič

S smehom so nato prisotni spremljali pesem «Po cesti gre en stari mož», ki jo je zapel mešani zbor «Rečanj». Na odru se je namreč pojavil mož v domači noši, ki je v tipični košari nosil žensko.

Zatem je mladenka recitala še pesem «Domovini vsak naj služi», mala Viviana pa furlansko pesem, posvečeno emigrantom. Zbor pod vodstvom Rina Markiča je zapel še italijansko «Montanaro», nakar je č.g. Valentin Birtič prebral priložnostni pozdrav izseljencem v verzih. S tem je bil prvi del kulturnega sporeda zaključen.

Na oder je nato stopil č.g.



Elio Vogrič

Osem področij za valorizacijo kmetijske dejavnosti v Furlaniji-Julijski Benečiji

Deželni odbor je sprejel novo razdelitev kmetijskih področij za posege Deželne ustanove za razvoj kmetijstva. Ukrep daje možnost ustanovi, da izdela podrobne načrte za kmetijsko valorizacijo področja za njen gospodarsko socialni razvoj. Ti načrti predstavljajo osnovo, na katero se bo naslanjal javni poseg ter jih je treba jemati kot zadnjo fazo procesa načrtovanja, ki vključuje celo vrsto stikov med deželnim načrtovanjem in razvojno ustanovo. Pri določevanju gospodarskih področij, ki jih bo moč valorizirati, so upoštevali medsebojno odvisnost med kmetijskim in nekmetijskim sektorjem v obširnejšem okviru problematike gospodarskega in socialnega razvoja v Furlaniji-Julijski Benečiji. Nova področna razmejitev predvideva osem področij namesto desedanjih sedem, ki so jih napovedovali.

Prvo področje Karnije, Železnega kanala in Kanalske doline obsega pet kmetijskih območij; drugo področje «Karnijske predalpe» obsega kmetijska območja gornjega in srednjega predela dolin Cellina in Meduna; tretje področje

(Julijske predalpe) obsega vje San Daniela; južno nižinsko področje (VI.) obsega južne predele furlanske nižine in obmorske kraje; goriško področje (VII.) obsega goriške griče, krminsko ravnino in nižje goriško ravnino; zadnje, osmo področje (Tržaško) pa končno predvideva posege na območju tržaških obmorskih gričev.

REZIJA

Tudi letos dramatične ure zo ljudi v Koritih

Ljudem, ki živijo v zakotni in zapuščeni vasi Korita, je narava odkazala tako nevaležen kotic, da morajo vsako zimo preživljati dramatične dni in biti odrezani od sveta. Tudi letos je namreč zapadlo toliko snega, da ni mogel nihče do njih in nihče iz vasi. Sneg je zasul cesto, zmanjkalo je luči, vode, živeža in zdravil. Prav v tistih dneh so imeli v vasi nekaj bolnih ljudi. Prva pogumna spedicija iz doline Režije, ki so jo sestavljali domačini in vojaki, jim je prinesla prvo pomoč: nekaj

živeža in zdravil.

Upajmo, da bo zima kmalu mimo in da bo pomlad dala obupanem ljudem v Koritih zopet toliko upanja in življenjske moči, da ne bodo še ti zadnji, saj jih je danes pri hiši le še 22, medtem ko jih je bilo pred 20 leti še 60, zbežali iz vasi drugam. Cutiti morajo, da niso sami in zapuščeni in da bo prišel čas, ko bo človek močnejši od naravnih sil in da snežni zameti ne bodo več drama, ampak navadna vremenska neprilika brez hujših posledic.

Sprehod skozi slovensko književnost

ALASIO DA SOMMARIPA

Z zmago katolicizma na Slovenskem se je začelo tako imenovano obdobje protireformacije, ki predstavlja spricho blestečih začetkov slovenske protestantske književnosti in takšnih inen kot so bili to Trubar, Dalmatin in Bohorič le blede, skoraj mrtvo in tudi ne bog ve kako pomembno obdobje v nadaljnjem razvoju slovenske književnosti. Takratno nerazumevanje katoliške cerkve za nacionalne jezike se je seveda odrazilo tudi na Slovenskem in tako je slovenska knjižna produkcija skoraj zamrla. Več kot sto let so bili slovenski tisk redki, ohranilo se je nekaj rokopisov, celotna knjižna produkcija pa je bila skoraj izključno verske narave. Se več. Katoliški duhovniki so se marsikaj morali posluževati protestantskih slovenskih verskih knjig in znano je, da je Dalmatinova biblija dolgo vrsto desetletij rabila tudi katoliškemu bogoslužju, ker preprosto ni bilo drugega prevoda tega temeljnega dela krščanskega bogoslužja.

Vendar pa imamo v tem obdobju človeka, ki sicer ni bil Slovenec, a je vseeno natisnil prvo katoliško knjigo, ki se nam je ohranila iz obdobja protireformacije. Gre za Alasijev «Vocabolario italiano e schiavo», ki je bil natisnjen 1607 leta v Vidmu, torej na robu slovenskega etničnega ozemlja.

Alessandro Alasio se je rodil okrog 1578 leta v Sommaripi del Bosco (v Piemontu), stopil v domačem kraju v servitski red in po zaobljubi, ko je prejel ime Gregorio, nadaljeval študije v Rimu. Tu ga je pridobil devinski gospod, grof Raimondo della Torre Valsassina, da je 1601 leta prišel v Devin ter vodil novo redovno naselbino in zlasti zidavo samostana.

Leta 1602 je Alasio da Sommaripa v Devinu bral novo mašo in opravljal med tamkajšnjimi Slovenci dušnopastirsko službo. Pri tem in še posebej pri grofovem sinu se je naučil slovensčine.

Ker je znal tudi sukati pero, kakor je dokazal že zgodaj z izdajo latinskega molitvenika, in ker je hotel pomagati tujcem duhovnikom, delujočim med Slovenci, je napisal svoj «Vocabolario». Vanj pa ni spravil samo kraškega orisa slovenskega oblikoslovja in besednjaka z

več kakor 2600 gesli, temveč tudi obrazce za uvod v branje nedeljskega evangelija ter za začetek in konec pridige, najvažnejše tekste za kateheta, pet ljudskih cerkvenih pesmi in nekaj pogovorov za potrebo popotnega tujca.

V uvodu svojega slovarja je Alasio poudaril, da je slovenski jezik «med ljudskimi jeziki največji in najbolj razširjen, ker ga govore od Jadranskega do Severnega morja», vendar je bil sam glede jezika zelo ozek, ker je pisal v kraškem narečju Devinščine in zanemaril tradi-

cijo, ki so jo za slovensčino ustvarili protestanti. Dasi je poznal vsaj Megiserjev slovar, pa se niti v pisavi ni ravnal po tradiciji, temveč je rabil italijansko grafiko. Morda je iz protireformacijske vneme namenoma prezrlo delo slovenskih protestantov.

Njegova drobna knjižica je pač dobro rabila svojemu namenu; zaradi odstopa od izročila, še posebej zaradi rabe italijansčine v razlagi pa se ni razširila.

Alasiov Vocabolario bi zagotovo zašle! v pozabo, če bi Kopitar ne iztaknil edinega,

danes znanega izvoda. Pa tudi Alasio sam ni imel več stikov s Slovenci, ko se je po izidu «Vocabolario» vrnil v Italijo. Doma je izdal še celo vrsto knjig, največ zgodovinskih, in umrl 1625. leta.

Kljub vsemu temu pa predstavlja njegov slovar zanimiv vpogled v stanje takratnega slovenskega jezika, konkretno kraškega narečja, pa tudi dejstvo, da je delo izšlo v Vidmu, priča, da so bili v nekem smislu tudi naši kraji nekoč pomembni činitelji v razvoju slovenske književnosti.



Iz Nadiške doline

V Čedadu ustanovili Zvezo živinorejcev

Koncem meseca decembra so se sestali v Čedadu odborniki za kmetijstvo, župani Nadiške doline ter drugih okoliških komunov čedadskega področja in tudi videmske okolice, zastopniki pokrajinskega inšpektorata za kmetijstvo, tehnični in številni živinorejci, da so ob koncu sestanka ustanovili Zvezo živinorejcev vzhodne Furlanije.

Razni govorniki so prisotnim obrazložili koristi, ki jih bodo imeli od rednega delovanja te ustanove, ki bo obenem tudi skrbela za mesečne sejme goveje živine in dajala tudi konkretno pomoč. To bo brez dvoma pomagalo ekonomskemu dvigu zapuščenih vasi, ki se pa lahko rešijo prav z dvigom živinoreje, če jo bodo umele gojili, saj imajo nekateri predeli Beneške Slovenije zares vse pogoje za to panogo.

SV. LENART

Končno bodo uredili cesto Sv. Lenart - Utana - Jagnjed

Ljudje šenlenarškega komunna, še prav posebno pa oni, ki žive v hribovski vasi Jagnjed, so se zelo razveselili, ko so zvedeli, da je prišla na lice mesta komisija, ki so jo sestavljali okrajni inšpektor za gozdarstvo,

provincialni odbornik Ustanove za hribovsko gospodarstvo, direktor te ustanove in domači župan, da so si ogledali cesto, ki vodi iz Sv. Lenarta proti Utani in potem naprej preko Jagnjeda na Staro goro. Namen tega ogleda je bil namreč ta, da so proučili kaj bi bilo potrebno ukreniti, da bi čimprej uredili to važno arterijo v šenlenarškem komunu. Cesto so že večkrat začeli graditi, a so tudi vedno prenehali z deli, ker je zmanjkovalo fondov in tudi zaradi nekaterih nespornostov. Sedaj pa kaže, da so stvar vzeli za resno in da bodo v kratkem zopet pri-

IZ IDRISKE DOLINE

Župan pri deželnem odborniku za javna dela

Župan iz Prapotnega je ob koncu preteklega meseca obiskal deželnega odbornika za javna dela dr. Masutta, da mu je obrazložil najnujnejše probleme, ki tarajo Idrijsko dolino. V prvi vrsti je poudaril ureditev nekaterih cest in vodovodov, kajti v mnogih vaseh primanjkuje pitne vode v vseh letnih časih in ne samo poleti, ko nastopi suša. Deželni odbornik je obljubil

čeli z deli in jih tokrat tudi dokončali. Načrte bo pripravila Provincialna ustanova za hribovsko gospodarstvo, ki bo tudi poskrbela za izvedbo.

Darilo predsednika republike šolarjem

Predsednik republike Giuseppe Saragat je poslal za božične praznike šolarjem komunna darilne pakete. Otroci, kakor tudi njihove družine, so hvaležni in ponosni, da se jih je ob tej priliki spomnila s to plemenito gesto tako visoka osebnost.

vse svoje prizadevanje na pristojnih mestih in zagotovil, da se bo s prvimi deli pričelo že na pomlad.

Nesreča ne počiva

Nekaj dni pred božičnimi prazniki se je ponesrečila 67-letna Ardemia Zottig vd. Marcolin iz Stare gore. Ko je šla po poti ji je spodrsnelo na ledu in je tako nesrečno padla, da si je zlomila več reber. Ozdravila bo v enem mesecu.

tegnil na stol poleg sebe. Gospod Martin se je smehljaj. Ljubše bi mu bilo, da bi mu ne posvečali toliko razigrane pozornosti. Ni mu ušlo, da je kaplan Španjut, krepak mož, nekaj let mlajši od Čedermaca, gostih rjavih las in širokih ličnic, trčil s kolenom mladega Skubina, ki je sedel poleg njega. Preslišal je bil, kaj je rekel, da so se zasmeli, in se zbegano ozrl po obrazih.

«Le počasi!» je kaplan Orehovec dvignil kazalec in zapretel Španjuto; bil je visokorasel petdesetletnik, prikupnega obraza, že zelo osivel. — «Le počasi! Čedermac je le pol grešnika. Pol je pridigal po laško, pol pa je slovensko molil. Še vedno smo v večini».

«Kaj boš, vina ali kave?» je ponujal Potokar. Daj rajši vina! Saj ni kaka kislica. Iz Brd so mi ga pripeljali.

«Bric zmeša glavo». Čedermac je samo srknil. Besede so ga bile zadele, ni mu bilo do smeha, le kislilo se je nasmešnil. Ali gre glas o njem res že po vsej dolini? Peklo ga je, rad bi bil vzel za šalo, če bi bilo mogoče. «Čemu bi bil tako zmešan», je dodal iz svoje poslednje misli. «Te dni res ne vem, kje se me drži».

«Saj je z nami prav tako», je rekel Potokar. «Prav tako, nič drugače».

Španjuto so se hudomušno svetile oči. «Martin! Da so te bili Vrsničani hudo prijeli? Res?» «Žal, da niso povsod Vrsničani», je don Jeremija pomagal Čedermacu, ki je bil ostal brez besede. «Da bi bili, bi bilo marsikaj drugače. Tvoji bi se menda ne uprli, pa če bi jim turški pridigal».

Zasmeljali so se, Španjut najglasneje. Ni zameril takim besedam, ljubil je jedek, grotesken humor. Po svoji vnanjosti je bil nekam oglat, kmečki; iz oči sta mu gledali hudomušnost in zvitost, vselej je z ostrim čutom zavohal

Prizori pastoralke

«Naš božič»

Objavljamo tri prizore iz pastoralke «Naš božič», ki jo je 26. t.m. uprizorilo prosvetno društvo «Rečanj» v cerkvi v Lesah. To je bil obenem prvi nastop z domačim dramskim tekstom in zato gotovo pomemben dogodek v narodnem osveščanju naših ljudi.

DEVETI PRIZOR
(Bepi - Maria)

(Glasba poudarja, da se dejanje godi v nekem tujem mestu. Pet mesecev po poroki).

Bepi: Že pet miescu smo tle, an šele niesmo ušafal ne hiše kjer bi mogli u mieru živiet.

Maria: Ist na morem vic hodit na ure služit cia po družinah. Za no malo cajta se nam rodi otrok: za tua me na ubedan uzame.

Bepi: Po userode sam uprašu če imajo dielo za te, an no majhano kambro, pa nič niesam opravu.

Maria: Usak se veguori kar vie de čakam otroka. Oni ciejo miet dielo nareto, ist pa na morem kar bi tiela dielat.

Bepi: An nie ubednega de ma no malo sarca do ne matere. Usak skarbi le sam za se.

Maria: Ist na skarbin za me. Če se nam rodi otrok priet ku ušafamo na striho, kam ga denemo? Zima je...

DESETI PRIZOR

(Maria - Bepi - guardia)

Maria: Duo gre?
Bepi: Muore bit na guardia od komunna.

Maria: Paš koga gleda?
Bepi: Bomo hitro videl.

Guardia: Dobro vičér. Vi poznata Bepa Potrina?

Bepi: Sam ist. Kaj zana rieč?

Guardia: Že vic miescu sta tle: živta, dielata z vašo ženo. Kuo je tiste de se niesta še nič zapisal an dinucial de pulicija via kie živta an ki dielata? Za use tuole luošť na mest, muorta du miesto it, čene zgubata use vaše pravice, an na bota mogli vic diela ušafat.

Bepi: Vi mate ražon. Ma, za zastopte de muoram dielat usadan. Potlo še poznam na usieh leču. Al b' na mogli še kajšan dan odluošt? Moji žen bo teškua iti du miesto tele dni...

Guardia: Previc sta že zamudil. Ku vas kličejo do na kamun, narbuž pametno je de gresta preca, čene bo slaviš za vas. Tuole je use kar vam

morem poviedat. (Pozdravi in odide).

Bepi: Ka imamo narest? Dvie ure trenu je dol do miesta.

Maria: Ku muormo it, pujmo.

Bepi: Čo puojmo jutre zguoda, more bit de opravmo use tu an dan; an zvičér bomo nazaj doma.

ENAJSTI PRIZOR

(Bepi - Maria)

(Instrumentalna glasba. Glavni osebi sta že v mestu. Bepi išče sobo za čez noč, ker se med dnevom ne moreta vrniti v vas, kjer delata).

Bepi: Use sam pregledu. Usi alberghi tle blizu so pun. So m'jal de je po userode takua. Tle majo senjam, zatua se na more ušafat nega prestora za naju dva.

Maria: Preca bo tama. Ponoč bo še buh tuj mraz.

Bepi: Pujmo še kam gledat. Že ušafamo kajšnega de se usmil čez nas. Če na bo drogač, puojmo pa uoz miesta. Tam po navad žive družine od dielucu. Kajšni so tu barakah. Če ne drugot tam nas bo kajšen sparjeu pod striho, za nuoč.

Maria: Pujmo počas, an Buoh naj nam pomaga...

Bepi: Ka na vid' Buoh de za te buoge judi nie ankodar prestora?

Maria: Ne takua guorit. Buoh na mai človeka zapusti!

Bepi: Na zadnje, dok na videm kajšnega de nam pomaga...

Maria: Muč, Bepic. Boš videu de bo še buošť ku se troštamo.

Bepi: Pozno je ratalo;... Al čuješ ti, Ka j' tuole?

Maria: Se mi pari de nieke zuone.

Bepi: Že ki cajta niesam ču zuonit... Pru čudno se m' zdi...

Maria: An še takole ponoc... Oh, Buoh nas previdi. Takua smo ratal duji, da na vemo vic še za praznike... Naco muora bit svet vičér; je Božic! Za tua zuone.

Bepi: Ja, ries je, ma za nas nie Božicja.

Maria: Ist na viem kajšan bo naš Božic. Samuo tuole viem: je buošť de sami potarpmo, raj ku de stormo družim tarpriet. Drogač na pride dobrega na sviet. Kristus je za use tarpeu; mi tud smo jih puno preval. Za tua ist se troštam de počas usi judie bojo živil kupe, ku bratri med sabo.

nevartno in ostajal za gričem. Imeli so ga za čudaka; bil je priljubljen zaradi svoje surove odkritosti.

«Ti si podpisal?» mu je Čedermac ponudil tobačnico čez mizo.

«Trikrat!» je vrgel Orehovec malce pikro. «Teško je čakal, da so mu prinesli».

«Ne trikrat, samo enkrat!» se je Španjut vedro uprl. «In tudi težko nisem čakal. Podpisal pa sem in pridigal tudi, kaj bi tajil. Celu pridigo, ne samo polovico kot ti, Martin. Kaj me tako gledaš? Že vem, kaj misliš. Je že v redu, saj se stringjam. Le ne misli, da nimam glave na pravem koncu. Imam jo. Pa prav zato. Nisem bedak, da bi hodil čez hrib, ko je zložneje po dolini. Vi si nič ne boste prihranili. Prišli boste prav tja, le po ovinku».

Čedermac ni hotel strmeti v Španjuto, ki je govoril resno, le z izrazom hudomušnosti na obrazu. Res da je čudak, vendar ga je zdaj težko razumel. Da, lahko sta bila enakih misli, a čutila nista enako. Španjut nikoli ni bral slovenskih knjig, ostal je v svojem ozkem svetu; dotaknilo se mu je razuma, a ne tudi srca in duše. Nikoli ni grebel v globino, ni ga bilo groza posledic, ni se vpraševal: Cezar ali Jezus? Moj Bog, kakor da gre le za vprašanje, kod je zložneje, čez hrib ali skozi dolino!

Nastalo je nekaj hipov premolka. Orehovec se je bil s pozornim pogledom ozrl na Potokarja. Ta je držal dva prsta med gumbi talarja in se živčno nasmihal v široki, polni obraz z redkimi lasmi nad čelom. Rjave oči so mu gledale, kakor da se mu trdovratno zabadajo v neko misel. Bil je preudarnega, odločnega značaja, Španjutove besede so ga dražile, rad bi jim bil ostro ugovarjal, a je moral igrati vlogo smehljajočega se gostitelja. Pogledal je Orehovca; ta dan je govoril skozi njegova usta.

France Bevk

Kaplan Martin Čedermac

15

Kaplan Čedermac ni slutil, kako hudo nezadovoljen bo z današnjim obiskom. Kljub temu je s tesnim občutkom v srcu stopal v Rupo, trapilo ga je očitane in sramovanje. Brez dvoma, kot ogenj se je bilo razneslo blizu in daleč, kaj se je ono nedeljo godilo v Vrsniku. Med hojo mu je glava zdaj pa zdaj zlezla med ramena, a jo je zopet dvignil. Ali je bilo ponekod mar boljše? Slabše je bilo! Saj se ni utegnil z nikomer posvetovati, zato je delal po svoji glavi in preudarku, po trenutnem domisleku. Ali naj se zato za vedno izogiblje tovarišem? Porazgovoriti se mora, da najde opore v svojem sklepu. Poleg tega je kdaj pa kdaj ljubil humor in veselo družbo. Ob takih slovesnih prilikah se je ob vinu razvezala beseda, gospodje niso bili tako tesno do vratu zapeti kot pred verniki, ampak so si odkrili nekaj človeških slabosti.

Ko je vstopil in so ga tovariši pozdravili z veselimi vzkliki, se je ves zmedel. Prostorna izba, v kateri se je temno pohištvo kar izgubljalo ob stenah, je bila zakajena s tobakovim dimom. Za dolgo, pogrnjeno mizo so sedeli gostje ob črni kavi in kozarčih vina. Domači kurat Potokar se je dvignil in mu stopil naproti.

Dobrodošel! Ze so mislili, da ga ne bo. Don Jeremija, ki je bil ta dan nenavadno zresnjen in molčeč, ga je po-



za naše mlade bralce

Povestica o dveh jabolkih

PREGOVORI

Sinoči je ostala mama doma. Sedla je k meni na posteljo, preden sem zaspal in mi povedala.

V kleti na polici sta v pozni jeseni, morda se je že pričela zima, sedela dva jabolka. Prvo jabolko je bilo rdeče, drugo pa rumenkasto nadahnjeno, oba pa sta bila lepo okrogla in zalita.

Na licu rdečega jabolka se je pokazala nekega jutra temna pega. Temnela je dan za dnem in rasla kot plesen na marmeladi. Rumenkasto jabolko se je od sile prestrašilo.

«Oh, če bi imelo noge», je zdihovalo že navsezgodaj vsako jutro. «Oh, če bi imelo noge in bi moglo pobegniti.

Rdeče jabolko pa je molčalo. Temna pega na njegovem rdečem licu je počasi, a vztrajno rasla.

«Kako sem nesrečno», je zdihovalo rumeno jabolko. «Kmalu bo zrasla pega tudi na meni. Če se le malo dotaknem rdečega brata, me bo zgrabila gnilobna bolezen. Ni je sile na svetu, ki bi me mogla ozdraviti, če zbolim».

«Pomagaj mi», je spregovorilo rdeče jabolko, «daj ti meni svojega zdravja, saj kar žariš».

«Kako naj ti ga dam? Saj veš, da se kaj takega še nikoli ni zgodilo, kar jabolka rastejo in mislim, da se tudi nikoli ne bo».

«Prav imaš. Se zmeraj je gnilo jabolko okužilo zdravega».

Odprla so se vrata in v svojo klet je šinil svetel žarek. Francka je prišla po jabolka. Njena roka je vzela gnilo jabolko. Njena roka je dvignila tudi zdravo rumenkasto jabolko, ga nežno obrišala z čisto cunjico in postavila nazaj med sama zdrava jabolka.

«Juhuhu!» je zavriskalo rešeno jabolko, bolno pa molčalo zgoraj na kuhinjski mizi kraj lonca, v katerem bo Francka skuhalo kompot. Mama je ugasnila luč in

odšla. Jaz pa sem dobro razumel tole povestico, čeprav je malo dolgočasna. Rajši berem tisto dolgo o dečku, ki na slonu Kariju jaha skozi pragozd v staro indijsko mesto, vendar sem vedel, da

bom jutri po šoli šel takoj domov in ne z Milanom, ki je najslabši učenec v razredu in kolne. — Saj je res, da mi tale mamina povestica ni posebno všeč, ampak gnilo jabolko nočem biti.

«Mama, kaj pa če sem že malo nagnit?».

«Nisi, dragi moj, debelo kožo imaš in upam, da gnilobne glivice se niso prodrle skozi njo».

«Mama, kaj so to gnilobne glivice?».

«Nocoj bova pogledala v privedopis, kaj so».

«Mama, kajne, kako je dobro, da imam noge, kot jih zdravo jabolko ni imelo».

«Dobro je».

«Mama, kaj pa misli Milanova mama? Ali ve, da je Milan gnil, ker kolne in se laže?».

«Ve, ve pa tudi, da je z dečki čisto drugače kot z jabolki. Gnilega jabolka ne moreš več ozdraviti, če pa fantič postrga s sebe gnilobo, je lahko spet imenitno, zdravo rdeče jabolko».

Kristina Brenkova

Zimska pravljica

Deček z dolgimi lasmi je komaj čakal, da pride zima. Ko so veje ostale čisto gole, je deček začel spraševati.

«Kdaj bodo začele padati snežinke?».

Mama ga je samo začudeno pogledala in nasajeno rekla:

«Kaj pa spet čenčaš! Še tako bomo prehitro pokurili drva in premog!».

Potem je deček isto vprašal svojega očeta. Oče se je zasmel in ga malo poučeval, čeprav je deček z dolgimi lasmi v resnici že velik fant, nato pa mu je odgovoril:

«Ko se bodo začele ptice stiskati pod veje jablane za našim oknom, se ozri pod nebo in morda boš že zagledal prve snežinke».

Tudi z očetovim odgovorom deček ni bil zadovoljen. Vprašal je še svojega brata — prvega, ki je bil velik učenec, ker je kar naprej buljil v knjige, in drugega, ki je bil velik športnik, ker je imel športno kolajno.

Toda športnik mu je odgovoril, da še ne sme biti zima, ker on še nima denarja za nove smuči. Njegove stare smuči so pa že tako zdrgnjene in kratke! Zato naj mali kar lepo molči o zimi in snežinkah.

Učenjak pa je modro povedal, da se zima, kot je splošno znano, začne šele z enaindvajsetim decembrom. Otročje in nespametno je kaj prej fantazirati o tem.

Deček z dolgimi lasmi se je zamislil. Če vsi pravijo, da še ne bo zima, si je re-

kel, je pa najbrž res še ne bo.

Ampak tako rad bi bil že videl sneg in delal kepe, tako rad bi se bil že sankal in smučal, da tega vseeno ni mogel verjeti. Zato je na poti v šolo povprašal še vrbo, kdaj bodo začele padati snežinke.

Toda vrba je molčala. Še niže je spustila svoje tenke vejice, kot da ji je hudo za soncem, o zimi pa da sploh noče govoriti.

«A», je vzdihnil deček z dolgimi lasmi.

Zakoračil je naprej, tedaj pa mu je pod nogo nekaj resknilo, kot da bi bila počila tenka šipa.

«To je moja luža», si je rekel deček. «Še včeraj sem tako krasno cokolil vanjo, da sem se ves oškropil, od nog do glave!».

Pogledal si je pod noge in od začudenj pozabil zapreti usta. Njegove luže namreč sploh ni bilo več. Prekrival jo je tenek pokrov ledu — pa ne samo njo, tudi vse druge, nje podobne.

«Joj!» je zahrepenel deček z dolgimi lasmi in se ozrl pod nebo. Kako je ostrmel, ko je videl, da so prav tisti mah izpod neba priplavale prve snežinke. Sedale so mu na rokav in na ovratnik in se počasi topile.

Deček je tekel naprej, v šolo. V ptičji hiški pred šolo je stal črni kos in si brusil kljun. Ko je zagledal dečka z dolgimi lasmi, je na ves glas zapel:

«Juhuhu, zima je tu!»

Mogoče je tudi, da je tako zavriskal deček in mu je kos samo prikimal. To se ne ve. Ve se pa, da je deček z dolgimi lasmi že od daleč vpil, ko se je vračal iz šole domov:

«Juhuhu, zima je tu!»

Športnik se je namrdnil in rekel:

Po temle snegu se še muha ne bi mogla smučati!».

Učenjak je pazljivo pogledal skozi okno in dodal:

«Če me ne varajo oči, zdaj sploh več ne sneži!»

Toda deček se še zmenil ni zanj. Zlezal je na stol in iz velike stenske omare potegnil vrečko s ptičjo krmo. Odprl je okno in spustil na zunanjo policičko tri pesti semenja, ki ga imajo siničke tako rade. Potem je sedel k oknu in potrpežljivo čakal, da bi začele padati prave, velike, zvezdam podobne snežinke.

Kdor veliko govori, veliko ve, ali veliko laže.

Stara navada — železna srajca.

Kar mačka rodi, miši lovi. Kdor noče, kmalu najde odgovor.

Kakor se nagne drevesce, tako raste drevo.

Kdor se brati z volkom, mora z njim tudi tuliti.

Kar danes lahko storiš, ne odlašaj na jutri.

Na soncu je toplo, pri materi dobro.

Rana ura — zlata ura. Vsak je svoje sreče kovač.

Kmet in hodža

Neki kmet je imel potni list, napisan v turškem jeziku, in iskal nekoga, da bi mu ga prebral. Spotoma je srečal efendija s čalmo, namreč hodžo. — «Efendi, efendi», mu je zaklical, «zaboga, preberi mi potni list!» — «Ne znam, sinko», mu je rekel efendi. — «Kako to», ga je vprašal kmet, «čalmo nosiš, pa ne znaš brati!» — «Eh», «mu je odgovoril efendi, «če gre samo za čalmo, si jo vzemi, deni jo na glavo in si preberi potni list!».

Kdo jih zna na pamet?

O PRSTIH

Ta pravi: «Pijmo!»
Ta pravi: «Jejmo!»
Ta: «Kje dobimo?»
Ta: «Mami vzemimo!»
Ta — iz zibke gledal.
Na, na — zato največ dobiš, kot kresilce se držiš!



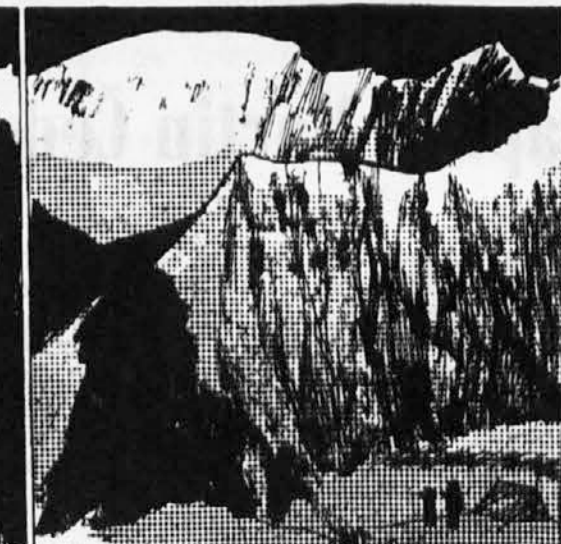
73. Močno tresenje je zbudilo Matička. Ves oznojen se je zbudil iz globokega spanja. Nad njim se je zaskrbljen sklanjal stric. «No, sem te vendar prebudil. V spanju si stokal in govoril. Si imel hude sanje?» Matiček si je pomel oči in začuden opazoval strica in bližnjo okolico. Ko je opazil, da je s stricem v šotoru, je razočarano dejal: «Sanjal sem čudne sanje. Škoda, ker sem se zbudil in še vedno nisva na vrhu. «Stric se je zasmel in rekel: «Sanje naju že ne bodo ponesle na vrh. Morala se bova tja skobacati sama».



74. Vreme je bilo za plezanje ugodno. Ko sta pojedla zajtrk, sta pospravila stvari, nagradene okoli šotora. Stric je delal s tako vnemo, da se je potil kljub mrazu. Matiček je čistil cepine, pregledoval vrvi, dereze in pripravljaval hrano. Pozno zimsko sonce ju je našlo sredi priprav. Letalo sta privezala z močnimi vrvmi in jih zakolčila v sneg. Stric seveda ni pozabil na jutranjo telovadbo, nato pa sta se še temeljito odrgnila s snegom. Kot prava športnika, za poslastek sta si skuhalo čokolado.



75. Ko sta opravila delo in se najedla, sta si oprtala nahrbtnika in ostalo opremo. Stric se je oziral na Himalajo in govoril: «Tako, Matiček, oblečen si dovolj toplo, da te ne bo zeblo. Tudi tvoj majhni nahrbtnik za takega fanta ne bo pretežak. Torej na pot!» Hodila sta drug ob drugem. Stric je imel v ustih pipo, iz nje pa se je kadilo, kot da bi se nekje daleč kadil ognjenik. Na nogah sta imela krplje, zato se jima sneg ni udiral. Matiček se je trudil, da bi hodil po stricovih stopinjah. Pot je postajala vedno bolj strma in prehajala je v kamnite stene.



76. Vzpenjala sta se ure in ure. Ledene stene so bile pred njima. Ostri previsi so ju vabili, a po ledenih zlebovih bi se Matiček najraje zadržal. Občudovala sta visoke vrhove, ki so se krhali v vrtincu sivih oblakov in včasih utonili v njih. Pripela sta si dereze in krepko sekala stopinje v led z ostrim cepinom. Previdno sta se spustila čez nevarno lavino. Končno se je stric ustavil. «Matiček, tu bo najino drugo taborišče. Prenočila bova in pojedla nekaj konserv s suhorjem. Postaviva šotor z dvojnimi gumijastimi dnom, da ne bova zmrznila.» Ko sta vse opravila, sta utrujena zaspala.

O štirih godcih

Štirje godci, ki so hodili od vasi do vasi in godli po gostilnah ter se tako preživljali, so prišli nekega večera do podtega gradu. Mesec je obseval razpadle zidove in skoz okna so mogle veje dreves. Tedaj je rekel eden izmed godcev:

— Tovariši, napravimo podoknico nekdanjim prebivalcem gradu. Drugi godci so bili s tem predlogom zadovoljni in vsi skupaj so zaigrali veselo poskočnico. Ko so prenehali gosti, je stopil iz razvalin majhen, star možiček, se jim zahvalil za godbo in dal vsakemu orehovo vejico, rekoč:

— Nesite te vejice vašim otrokom!

Godci so vzeli vejice, toda med potjo so jih pometali v travo in zabavljali nad starcem:

— Kaj drugega naj bi nam raje dal. Čemu bodo otrokom

te vejice, saj jih imajo doma dosti. Samo eden je vtaknil vejico v žep in jo dal otrokom, ko je prišel domov.

Drugo jutro so priskakali otroci k njemu vsi iznenadeni in rekli:

— Oče, zakaj si nam prinesel tako trde orehe, da jih še raztolči ne moremo. Pa tako rumeni so vsi. Takih orehov še nismo videli.

Godec je začuden pogledal orehovo vejico, na kateri je viselo vse polno zlatih orehov. Hitel je pripovedovati o tej čudni dogodbi svojim tovarišem. Ko so to slišali drugi godci, so šli iskat svoje vejice. Ves dan so iskali v travi, vendar so se morali nazadnje vrniti praznih rok domov.

Ta pravljica nas uči, da človek ne sme nikdar prezirati niti najmanjšega daru.